

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД СУМСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ –
СУМСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-
методичної ради Інформаційно-
методичного центру управління
освіти і науки Сумської міської ради
№ _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ управління освіти і науки
Сумської міської ради
№ _____

Навчальна програма з позашкільної освіти
гуманітарного напрямку
«Навколишній світ і розвиток мовлення»

1 рік навчання

Автор:

Прохненко Віра Григорівна – керівник гуртка, заступник директора з навчально-виховної роботи комунального закладу Сумської міської ради – Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Рецензенти:

Міготіна Л.Г. – методист комунального закладу Сумської міської ради – Сумський міський центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Гиря О. О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики виховання комунального закладу – Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Важливим показником інтелектуального розвитку п'ятирічної дитини є її мовлення, рівень розвитку якого визначає рівень сформованості соціальних і пізнавальних досягнень, потреб і інтересів, знань, умінь і навичок дитини. Та оволодіння мовою неможливе без засвоєння дитиною грамоти.

Саме тому важливими напрямками роботи педагога з дошкільниками є розвиток мовлення і навчання дітей грамоти, актуальність яких визначається введенням обов'язкової дошкільної освіти з п'яти років, вимогами наступності і перспективності в роботі дошкільної і початкової ланок освіти, сучасними вимогами до мовленнєвого розвитку дітей. Враховуючи актуальність питання розвитку мовлення старших дошкільників, значний попит на надання позашкільної освіти даного напрямку в період підготовки дітей до навчання в школі та відсутність типової програми, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для позашкільних закладів, у 2013 році розроблено навчальну програму «Навколишній світ і розвиток мовлення».

Сучасний стан та вимоги освіти, зміни у навчальному плані школи раннього розвитку дитини «Журавлик», терміни дії зазначеної вище навчальної програми – зумовили внесення до неї окремих змін та доповнень.

Навчальна програма реалізується у гуртку гуманітарного напрямку школи раннього розвитку дитини і зорієнтована на вихованців віком від 5 до 6 років.

Метою навчальної програми є сприяння формуванню особистості, яка вільно і творчо користується мовою, розширення уявлень про навколишній світ та виховання інтересу до навчання.

Завдання навчальної програми:

сприяти об'єднанню дітей у колектив у процесі спільної мовленнєвої діяльності;

розвивати логічне мислення та інтелектуальні здібності дітей у процесі виконання різноманітних завдань, вправ, ігор, системи роботи із загадками;

розвивати моторику апарату мовлення шляхом проведення артикуляційних вправ, скоромовок;

збагатити активне мовлення дітей прикметниками, узагальнюючими поняттями, синонімами та антонімами, порівняннями, фразеологічними зворотами;

вчити граматично вірно поєднувати слова при побудові висловлювань;

заохочувати до ведення діалогу, спілкування з однолітками та дорослими;

розвивати мовленнєво-творчі здібності, залучаючи дітей до складання розповідей-описів, казок, загадок;

підтримувати інтерес вихованців до поетичного слова і бажання декламувати, складати вірші;

вправляти у поділі речень на слова, слів на склади, виконанні звукового аналізу слів;

формуванню початкові вміння злитого читання складів та коротких слів;

розвивати дрібні м'язи, моторику пальців і кистей рук;

вчити правильно тримати олівець і ручку для виконання спеціальних вправ з підготовки до письма;

виховувати повагу до української мови як державної, інтерес до української народної творчості, прагнення до правильності мовлення, бажання спілкуватися з іншими людьми;

виховувати любов до родини, природи, Батьківщини.

Навчальна програма передбачає 1 рік навчання:

початковий рівень – 108 годин на рік, 3 години на тиждень.

Програма складена у відповідності до нормативів на основі Базового компонента дошкільної освіти і власного багаторічного досвіду роботи керівника гуртка.

В основі навчання за даною програмою лежить авторська методика Л. Шелестової «Розвивальне читання», яка, будучи спрямована на вирішення завдань мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, передбачає перетворення навчання читання на захопливу пізнавальну гру, у якій ігрові ситуації, загадковість сюжету спонукають дитину до дії, викликають позитивні емоції, бажання виконувати ігрові вправи і завдання.

Структура групових занять, що є основною формою роботи гуртка, ґрунтується на послідовному оволодінні знаннями, уміннями і навичками, визначається поставленими завданнями і тривалістю дитячої працездатності, зумовленої віковими й індивідуальними особливостями дошкільників. Від цього залежить ефективність навчальної діяльності з мовленнєвого розвитку. Саме тому організована навчально-пізнавальна діяльність включає серію комбінованих, інтегрованих, комплексних, сюжетних занять; ігри-подорожі, мандрівки, зустрічі та інші традиційні і нетрадиційні форми занять.

Програма побудована на засадах особистісно-орієнтованого, інтегрованого, компетентнісного, діяльнісного підходів до розвитку, виховання і навчання дошкільників та передбачає при організації і проведенні навчально-пізнавальної діяльності дотримання принципів науковості, доступності, наочності, варіативності, новизни, практичності.

Особливість даної програми полягає у спрямуванні на надання освітніх послуг дітям старшого дошкільного віку, значна частина яких сьогодні не охоплена дошкільними навчальними закладами.

Оволодіння даною програмою сприятиме формуванню у вихованців життєвої компетентності, що зумовить можливість легкого спілкування з однолітками та дорослими та засвоєння програми навчання у школі.

Початковий рівень, перший рік навчання

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Розділ, тема	Кількість годин		
	теоретичних	практичних	усього
Вступ	1	-	1
Розділ 1. Я у світі	1	1	2
1.1. Я – українець	1	-	1
1.2. Українська мова як державна	-	1	1
Розділ 2. У світі звуків	1	5	6
2.1. Мовні і немовні звуки	1	-	1
2.2. Голосні звуки	-	1	1
2.3. Приголосні звуки	-	4	4
Розділ 3. Його величність – слово	1	8	9
3.1. Слово як основна одиниця мовленнєвого спілкування	1	4	5
3.2. Речення	-	2	2
3.3. Склад. Наголос	-	2	2
Розділ 4. Країна букв	1	42	43
4.1. Ознайомлення із буквами	1	32	33
4.2. Зустрічі з Читайликом	-	10	10
Розділ 5. Розвиток мовлення	1	8	9
5.1. Діалог	1	1	2
5.2. Слухання, спостереження, розповідь	-	3	3
5.3. Поетична вітальня	-	2	2
5.4. Художньо-мовленнєва діяльність	-	2	2
Розділ 6. Підготовка руки до письма	1	35	36
6.1. Пальчикові ігри, підготовчі вправи	1	1	2
6.2. Друкування букв	-	4	4
6.3. Письмо елементів та окремих букв по шаблонах	-	30	30
Підсумок	-	2	2
Разом	7	101	108

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступ (1 год.)

Знайомство з вихованцями. Знайомство вихованців із закладом та його назвою. Мета та завдання гуртка. Правила безпечної поведінки в ЦЕНТУМ. Гра-знайомство «Це – здорово!».

Розділ 1. Я – у світі (2 год.)

1.1. Я – українець (1 год.)

Теоретична частина. Україна на карті світу. Населення України. Українська рідна мова. Народні символи України. Екскурсія в краєзнавчо-етнографічний музей закладу для знайомства з українською хатою, давнім побутом, національним одягом. Словесні ігри для розвитку й збагачення активного словника: «Пошук порівнянь», «Яке слово заховалось?», рухлива гра «Під місточком пропливи – пестливе слово назви».

1.2. Українська мова як державна (1 год.)

Теоретична частина. Символи держави. Київ – столиця України. Державна мова України.

Практична частина. Розпізнавання, розфарбовування символів України. Розучування Гімну України. Словесні ігри для розвитку й збагачення активного словника: «Зайве слово», «Доповни речення», «Скажи, який».

Розділ 2. У світі звуків (6 год.)

2.1. Мовні і немовні звуки (1 год.)

Теоретична частина. Спостереження та порівняння звуків природи, побуту, вулиці, будівельного майданчика із звуками людської мови.

Практична частина. Читання віршів «Дощ» (П. Мостовий), «Звідки кузня узялась?» (Т. Коломієць). Мовленнєва гра «Хто як говорить?».

2.2. Голосні звуки (1 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із голосними звуками та способом їх утворення. Артикуляція голосних звуків. Залежність значення слова від порядку чи зміни звуків.

Практична частина. Визначення на слух першого і останнього звуків у словах. Артикуляція голосних звуків. Дидактична вправа «Назви слово». Ігрові завдання: «Спіймай звук», «Незвичайний магазин», «Чи пустимо слово на заняття?».

2.3. Приголосні звуки (4 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із приголосними звуками. Відмінності утворення голосних і приголосних звуків. Тверді і м'які приголосні. Звуковий аналіз слів.

Практична частина. Виконання на слух звукового аналізу слів. Побудова звукових схем слів із фішок. Використання скоромовок, чистомовок із вивченим звуком. Дидактичні ігри «Спіймай спільний звук», «Хто як розмовляє», «Лабіринт», «Хто найуважніший?».

Розділ 3. Його величність – слово (9 год.)

3.1. Слово як основна одиниця мовленнєвого спілкування (5 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із словом як основною одиницею мовленнєвого спілкування. Номінативні значення слова. Слова-предмети.

Слова-ознаки. Слова-дії. Слова, що нічого не називають. Синоніми. Антоніми. Узагальнюючі слова.

Практична частина. Пізнавальна гра «Опиши за схемою: Хто? Який? Що робить?». Мовленнєві ігри та завдання на розширення запасу слів: «Солодкі слова», «Дружні слова», «Назви одним словом». Потішки: «Хтось і щось», «Плутанина».

3.2. Речення (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із реченням. Поділ речення на слова. Визначення кількості і порядку слів у реченні. Графічне позначення речення.

Практична частина. Виокремлення речення із мовленнєвого потоку. Моделювання речень у роботі із схемами речень. Складання схем речень. Ігрова вправа «Придумай речення». Дидактичні ігри «Слово заблукало», «Збери слова до кошика». Словесні ігри для розвитку й збагачення активного словника: «Чемпіон», «Веселий м'яч», «Доповни речення», «Заборонене слово», «Зайве слово».

3.3. Склад. Наголос (2 год.)

Теоретична частина. Поняття про склад як частину слова, утворену із одного чи кількох звуків. Складоутворювальна роль голосних звуків у словах. Поділ слова на склади. Залежність значення слова від порядку складів у ньому. Смилова роль наголосу.

Практична частина. Вправлення у поділі слів на склади з орієнтацією на голосні звуки. Визначення кількості і послідовності складів у словах. Визначення наголошених складів. Вправи на побудову складових схем слів. Добір слів до заданої схеми. Дидактичні ігри: «Там – там!», «Так і не так», «Хто у складі командир?».

Розділ 4. Країна букв (43 год.)

4.1.Ознайомлення із буквами (33 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із буквами як графічним зображенням звуків (без вживання алфавітної назви). Велика і мала букви та елементарні правила їх вживання. Букви, що не бувають великими. Буква, що не позначає звука. Букви, що позначають два звуки. Звуко-буквений аналіз слів. Ознайомлення із українським алфавітом.

Практична частина. Розпізнавання вивченої букви серед інших букв. Знаходження та підкреслювання вивченої букви в словах. Читання вивчених букв, утворення відкритих і закритих складів. Вправлення у здійсненні звуко-буквеного аналізу слів. Дидактичні ігри «Де сховалась буква?», «Упіймай букву» (з використанням семафориків). Хвилинка фантазії «На що схожа буква?».

4.2. Зустрічі з Читайликом (10 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із плавним злитим читанням. Спосіб читання складів із збігом приголосних.

Практична частина. Плавне злите читання відкритих і закритих складів

з вивченими і новими буквами. Конструювання слів із вивчених раніше та нових складів. Читання двоскладових та трискладових слів, коротких речень і текстів. Ігрові завдання і дидактичні вправи: «Прочитай і з малюнком з'єднай», «Сонечко», «Живі букви», «Ланцюжок», «Весела книжечка», «Жук Буквоїд», «Хто перший підніметься на вершину».

Розділ 5. Розвиток мовлення (9 год.)

5.1. Діалог (2 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із елементарними правилами ведення розмови, діалогу. Слухаємо, чуємо, розуміємо співрозмовника. Формулювання і висловлювання запитання. Побудова відповіді у відповідності із почутим. Доречні форми ввічливого і лагідного звертання. Вміле використання міміки, пантоміми і голосу у спілкуванні.

Практична частина. Ведення діалогів «На занятті гуртка», «У транспорті», «У магазині», «Із незнайомцем», «На вулиці», «По телефону», «Я прийшов додому» і інших за ініціативою вихованців. Словесні ігри для розвитку й збагачення активного словника: «Веселий м'яч», «Доповни речення», «Заборонене слово», «Зайве слово».

5.2. Слухання, спостереження, розповідь (3 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з монологічними висловлюваннями різних типів (перекази, розповіді-описи, сюжетні розповіді за картинками, з власного досвіду) і структурою розповіді. Вчимося переказувати.

Практична частина. Вправляння в умінні виділяти і називати предмет опису, його зовнішні ознаки, частини, характеризувати властивості, дії, призначення (за поданим зразком, планом), самостійне складання описових розповідей-загадок про об'єкти довкілля. Словесні ігри для розвитку й збагачення активного словника: «Закінчи речення», «Здогадайся і підкажи», «Заборонене слово», «Пошук порівнянь».

5.3. Поетична вітальня (2 год.)

Теоретична частина. Особливості поетичного твору. Вчимося римувати. Правила віршування.

Практична частина. Слухання зразків дитячої поезії. Ігрові вправи «Підбери риму», «Закінчи речення», «Небилиця». Складання власних віршів. Словесні ігри для розвитку й збагачення активного словника: «Здогадайся й підкажи», «Пошук порівнянь».

5.4. Художньо-мовленнєва діяльність (2 год.)

Теоретична частина. Інсценування та театралізація. Виразне читання.

Практична частина. Сценки із життя дітей. Казкові історії. Конкурс на краще читання віршів. Рольові ігри. Рухливі ігри з мовним супроводом. Українські народні ігри. Словесні ігри: «Здогадайся й підкажи», «Заборонене слово».

Розділ 6. Підготовка руки до письма (36 год.)

6.1. Пальчикові ігри, підготовчі вправи (2 год.)

Практична частина. Ігри та вправи для розвитку дрібних м'язів пальців та моторики рук: «Пальчики танцюють на столі», «Пальчики борються», «Качечки вітаються», «Курочки клюють зерно», «Пальчики грають на піаніно, на скрипці, на барабані», «Пальчики крокують по столу». Проведення пальчиком ліній, обведення пальчиком різних форм, письмо букв у повітрі. Правила сидіння за столом при виконанні завдань у зошиті. Штрихування, розфарбовування букв та зображень різних предметів олівцем.

6.2. Друкування букв (4 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення із зошитом. Орієнтування на площині зошита. Правильне і безпечне тримання ручки.

Практична частина. Знаходження лівого, правого, нижнього та верхнього країв зошита. Обведення букв, вправи на з'єднання малюнків із відповідними буквами, друкування букв. Розгадування кросвордів, відгадування загадок і друкування відповідей. Ігрові завдання та вправи: «Склади слово», «Допиши закінчення», «Підпиши малюнок», «Незвичайні слова», «Жук Буквоїд», «Лист мамі».

6.2. Письмо елементів та окремих букв по шаблонах (30 год.)

Теоретична частина. Ознайомлення з основними елементами букв та їх з'єднанням, письмом із дотриманням відповідного нахилу.

Практична частина. Робота в прописах з друкованою основою (зошитах-шаблонах). Написання буквених елементів, дотримання однакового нахилу букв і відстані між окремими буквами, буквосполученнями, словами. Вправляння у правильному написанні малих та великих букв.

Підсумок (2год.)

Практична частина. Заняття-подорож «У країну Розумників». Читання «ланцюжком». Дидактична вправа-тест «Правильно – неправильно».

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати:

- голосні і приголосні звуки;
- букви, що позначають голосні і приголосні звуки;
- елементарні правила вживання великої літери;
- правила мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету;
- правила побудови діалогу;
- напам'ять 10-15 віршів;
- прислів'я, приказки, загадки, скоромовки;
- як правильно сидіти та тримати ручку під час письма;
- що в Україні державною мовою є українська мова;
- державні і народні символи України.

Вихованці мають вміти:

- володіти правильною звуковимовою;
- конструювати відкриті й закриті склади та слова;
- виконувати звуковий аналіз слів;
- ділити слова на склади;
- злито читати склади, слова, речення та короткі тексти;
- складати описові та сюжетні розповіді про людей і тварин;
- вести діалог на запропоновану тему;
- звертатися з різного типу запитаннями;
- вживати узагальнені слова різного порядку.

Вихованці мають набути життєвої компетентності:

- у володінні силою, висотою, тембром голосу;
- у спілкування з дорослими і дітьми;
- у володінні формулами мовленнєвого етикету відповідно до ситуації;
- у свідомому читанні слів, коротких речень та текстів;
- у вмінні орієнтуватися на сторінці книжки, площині зошита.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщук А. Оптимізація мовленнєвого самовираження старших дошкільників // Дошкільне виховання. – 2008. - №10. – С.8-12.
2. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В. та ін. – К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Білан О. Художня ілюстрація та зв'язна розповідь // Палітра педагога. – 2008. – № 4. – С. 23-26
4. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення. – К.: Ред. Загальнопед. Газ., 2005. – 128 с. – (Б-ка «Шк. Світу»).
5. Гавриш Наталя. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: Навч.-метод. посіб. – Кид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 119 с. – (Б-ка «Шкіл.світу»). – Бібліогр.: С. 116 -119.
6. Гайдаєнко В., Іващенко А. Розвиток фонематичних процесів та просодичного боку мовлення // Палітра педагога. – 2008. – №2. – С.28-31.
7. Гончаренко А. Яким бути мовленнєвому заняттю? // Дошкільне виховання. – 2006. – № 9. – с.19-21.
8. Ознайомлення з природою та розвиток мовлення дітей дошкільного віку. Інтегровані заняття. / Упоряд. В.Л. Сухар. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок» 2008. – 80 с. – (Бібліотека вихователя дитячого садка).
9. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»: Андрієтти О., Голубович О. та ін. – К.: Видавництво, 2012. – 61 с.
10. Розвивальне навчання: перспективне планування та конспекти занять за методикою Л.Шелестової / Валентина Семизорова, Зінаїда Дігтяр та ін.; за заг.

- ред. Л.Шелестової. – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. – 128 с. : іл. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
11. Рибцун Ю. Мовлення без недоліків // Дошкільне виховання. – 2007. – № 9. – С.18-20.
12. Шелестова Л. Вчимося читати. Частина 1: Навч.-розв. посіб. для дітей 4-6 років . – К.: «Фенікс», 2010. – 272 с.: іл.